

ABONAMENTUL.

Pentru monarhie:
Pe an 18 cor. 1/2 an
9 cor. 1/4 an 4-50 fl.

Pentru străinătate:

Pe 1 an 24 frc.
1/2 an 12 frc.,
1/4 an 6 frc.

Unirea

INSERTIUNI.

Un șir garmond:
odată 14 fl., a doua
oara 12 fl. a treia
oara 10 fl.

Tot ce privește
foaia să se adreseze
la: Redacțiunea și
administrațiunea
„Unirei“ în Blaj

Foaie bisericească-politică. — Apare: Marța, Joia și Sâmbăta.

Educația religioasă a cărturărimei noastre.

În foaia din Arad scrie dl Goga un remarcabil articol din care extragem următoarele: „Nu găsiți, că ar trebui făcut ceva pentru a ne salva tineretul, dându-i dascăli luminați, cari în școlile secundare să-l învețe credința lui Dumnezeu, și preoți cu gura de aur, cari să cuvânteze acolo în centrele studenției noastre universitare? Fiindcă așa, cum suntem azi noi, nu știm ce vrem și nu știm unde mergem...“

Ne cade bine, că în sfârșit se ridică și un glas competent și dintre mireni, care îngrozit de prăpastia, cătră care merge cărturărirea de mâne, și, zicem noi, în care se află inteligența de azi, caută mijloacele de salvare, ca tineretul să rămână în credința lui Dumnezeu, izvorul tuturor virtuților.

Departate, la munții învăluiți de neguri ai Scoției a văzut el de câtă religiozitate, de câtă frică a Domnului sunt cuprinși mari fii, lorzii și boierii acelei țări, care astăzi stăpânește lumea. Acolo a văzut, cât de departe suntem noi de o adevărată cultură și s'a convins, că fără credință, suntem o turmă fără țintă, fără ideal, fără putere, care nu știm, ce vrem și încotro mergem.

Educația religioasă a cărturărimei noastre! Și doar nu se face aceasta îndeajuns? Ce face altceva băiatul, ce pleacă la școală, decât învață a cunoaște, a iubi și a servi lui Dumnezeu, care dă putere și viață, dela care atârnă norocul și viitorul lui? Incepând de acasă dela părinți, înțelegem dela acei părinți, cari simțesc, că viața casnică fără Dumnezeu e o nenorocire, n'aude altceva băiatul, decât Doamne fe-

rește, Doamne ajută, Doamne dă-mi noroc și minte. Vă puteți închipui o mai candidă și dulce atmosferă, ca aceasta, ce umple inima de o adâncă poezie și de care e imbibat băiatul acasă la părinți?

Doară nu cred să fie unul dintre cărturarii noștrii, care să nu-și aducă aminte de bunica, ce-l învăța pe el, viitorul avocat, medic, profesor a silabiza „Credeul, Născătoarea“. Să nu-și aducă aminte, cum își punea mâinile cruce și zicea cu glas subțire, duios rugăciunile înainte de culcare.

Și din atmosfera aceasta dulce, săturată de evlavie și frica lui Dumnezeu, vine băiatul la școală. Și e doară cunoscut, că toată educațiunea, instrucțiunea școlii de astăzi se razimă pe religiozitate și morală. În școala elementară, în gimnaziu se dau bogate învățături din tot, ce un creștin bun, un om cult trebuie să știe. Și până când se cultivă mintea cu pilde și învățături din viața Mântuitorului și a învățăceilor lui se pune mare grijă pe aceia, ca inima, ce însetează mereu după izvorul de mângâiere cerească, să se adepă din apa vieții. Pretotindenea se ține seamă, ca tineretul să cerceteze biserica regulat, și să asculte acolo sfânta slujbă cum se cuvine, să-și ridice sufletul la Dumnezeu, se îngrijește școala de astăzi, ca la Paști, la Crăciun, la începutul și sfârșitul anului să se spovedească să se cuminece tineretul, ici-colo s'au introdus în postul mare și exercițiile spirituale. Mai mult: Azi în școală înzadar vei mai căuta gimnastica aceia mentală de o vagă și goală formalitate, ce atât de mult caracteriza secolul trecut, azi toată instrucțiunea în școală e pusă în serviciul vieții practice și în primul rând serviciul moralei: În ora de latinească, de greacă, de germană, de istorie nu înveți altceva

decât triumful adevărului, a ordinei morale asupra corupției, minciunii, tirăniei.

Și totuși Voi aveți credință! . . .

Voi boierilor din Scoția, sclavi ai obiceiurilor străbune și ai religiozității, voi, cari cetiți și astăzi Biblia și vă închinați lui Dumnezeu, voi aveți credință. Voi țărani români din văi și din câmpii, voi cei ce locuiți pe creșii munților și la locuri scaldate de soare, ceice nu vă temeți de moarte, și smulgeți îndârjiți steagul din mâna vrășmașului la Solferino, voi aveți credință . . .

Pe voi cei dintâi v'a făcut stăpânitori ai lumii credința voastră în Dumnezeu. Pe voi cei din urmă nu v'a lăsat să pieriți în întunecul secolilor, cari și-au descărcat tot amarul asupra voastră, credința în Dumnezeu. Voi aveți o credință, cărturărirea voastră n'are nici una. Acesta e tenorul cuvintelor Dlui Goga.

Dară cine-i de vină, că intelectualii noștri nu au nici o credință? Școala de bună seamă că nu, zelul dascălimei, în mare parte asemenea nu. Și cine-i totuși de vină, că inteligența noastră îndată ce scapă de pe băncile școlii demonstrează cu ireligiozitate? Că băiatul acela, a cărui părinți nu se culcă o seară fără a înălța fierbinți rugăciuni pentru norocul și fericirea lui, care în școală a primit o educație religioasă cum numai se poate aștepta dela o școală, îndată ce apucă la universitate, cum ajunge a fi avocat sau în altă situație e nu numai indiferent față de biserica lui, față de credința părinților lui, dar e dușman pronunțat al acesteia pretotindenea. Unii vor scuza acestea cu temperamentul repulsiv al tineretului, amăgindu-se că își vin în fire îndată ce mai vin la minte și

văd, că omul în viață mereu are lipsă de Dumnezeu. Vorbe. Văzut-am oameni cu părul alb, frunțiși cum le zic azi, cari în viața lor n'au lăsat preotul să între nici la Bobotează în casa lor. Mai mult. Doisprezece ani au locuit în Sibiiu, cei mai aleși frunțiși și bărbați ai neamului nostru, locuiau acolo, și ști Dta, dle Goga, că în intervalul acesta pe unul — și atâta nu e mult — nu l'au văzut la biserică. Și între aceștia au fost destui, cari puteau zice despre sine, că sunt aleșii aleșilor. Și ce crezi, că oare nu ar fi o tare instructivă statistică, dacă consistoarele ar provoca pe toți acei preoți, în parohia cărora sunt intelectuali, să comunice numele domnilor, cari în postul acest mare nu s'au spovedit și cuminecat, cari au mâncat carne și au chefuit în Vinerea-mare, desconsiderând obiceiurile proaste ale vulgului? Oare ce ar scrie preotul Clujului, al Sibiului, Brașovului, Aradului etc.?

Și acum mă întore la firul ideilor Dtale. Dta admiri pe englezi: Voauă vă e ușor să stăpâniți lumea, că voi aveți o credință; admiri pe țăranul român. Ție ți-e ușor, că nu desperezi în situația tacticăloasă, căci tu ai o credință. Ce să zicem însă noi cărturarii români? Consultă istoria și vezi. De 60 de ani noi nu facem altceva, decât ieșim la supra-

față și apoi ne prăpădim — fără urmă. Caută numai prin arhive și vezi, că din familiile cele mari, puternice, bogate de acum 30 ani din orașul Dtale, ce s'a ales? Și mergi pe rînd în Brașov, Făgăraș, Cluj, Turda, Bistrița, Orăștie. Cei mai mulți frunțiși de pe vremuri au dispărut, de nici să-i fi măturat de pe suprafața pământului. În locul lor alții s'au ridicat, ca și aceștia să dispară încurînd în noianul, de unde au răsărit. Și când te uiți la acești 60 ani sterpi, despre cari istoria noastră ar trebui să scrie pe pagini încadrate în negru, în cari multe s'ar fi putut lucra și nu s'a lucrat, în cari parecă și-a întors dela noi mila și Provedința divină, crezi Dta, că dacă noi aveam o credință în Dumnezeu, nu erau toate altcum?

Dta în frumoase călătorii ai avut ocaziune să vezi, ce minunat se împreună cultura cu religiozitatea. Ai putut să te convingi, că precum toată viața omenească trebuc să-și aibă rădăcinile în credință, în frica Domnului, cu atît mai mult stă aceasta la omul cult. Că din solul acesta minunat răsar toate vîrtuțile, căte sunt chemate să împodobească sufletul omului, care fac, ca să avem un rost aici pe pământ, care dau încredere reciprocă în primejdie, fanaticism în luptă.

Și dacă răsfoim istoria noastră de șasăzeci de ani încoace și vedem ce înzădar i-am petrecut, oare nu ne vom gândi toți, că e bătaia lui Dumnezeu aceasta pentru necredința noastră? Căci deși nu se vor putea mulți împăca cu credința cea condificată de teologi—paragrafi, de una suntem totuși convinși toți, că există un fatum, și nu este păcat, care să nu se răzbune.

Serisoare deschisă.

Preavenerat

Ordinariat Arhiepiscopesc!

Umilita corporațiune a preoțimei districtului Cojocnei intrunită în sinodul protopopesc de primăvară al anului 1911, luând la desbatere minuțioasă cuprinsul scrisorii subprefectului comitatului Cojocna dela 15 Octombrie 1910 nr. 12692—1910 intimat clerului arhidiecezan de către Preaven. Ordinariat Arhiepiscopesc prin Cerculariul său nr. CXVI—1910 în senzul deciziunii consistoriale dte 5 Novembre 1910 nr. 8282, în care numita subprefectură se căește de întinderea periculoasă a vițului alcoolismului pe teritorol cottului Cojocna, subscrisul cler avându-și terenul de activitate tocmai în amintitul comitat, — a decis să se adreseze Preaveneratului Ordin. Arhiep. următoarele rugări:

1. Să se îndure preagrățios Preav. Ord. Arh. a mijloci dela subprefectul cottului Cojocna interzicerea petrecerilor cu joc nocturne ca izvorul a mai tuturor vițiilor din cottul nostru.

FOIȚA.

Anacreontice.

Pe când Eros frânge leneș,
Un cercel frumos de nalbă,
O albină străvezie,
Îi întepă mâna albă!

Și cu ochii vâlvătae,
Speriat afar' din seamă
Ese 'n calea Doamnei Venus:
„Sunt pierdut de apururi mamă!”

„Vipera ce zboară 'n aer“
„Ca un glonte de lumină“
Se jeli amarnic Eros
„Poartă numele de-albină!”

Venus zice: „Ce te vaeți!“
Căci mai rău ca tine cine-i?
O săgeată de-a ta doare
Cât o sută de-a albinei!

Carol S.

Tablouri romane.

I. Spiritul păgân.

În marea epocă a veacurilor demult dispărute, diferitele popoare, din orient și occident se învâlmășau în centrul luminos al marelui imperiu roman, în Roma. Pe fețele locuitorilor acestei cetăți eră adânc gravat simțul păgân. Rolul principal îl avea acel „eu“, la care țineau atît de mult, și de care erau atît de geloși. Toate gândurile lor erau îndreptate numai spre rețeaua de aur a fericirii pământești; despre un viitor absolute drept și supranatural nici că visau... Și norocul îi favoriză zi de zi, tot timpul și-l consacrau averilor, strălucirii. Între astfel de împrejurări timpul sbură repede, nici nu-l observau din mijlocul atâtor avuții, străluciri și îmbuibări. Cu toate acestea însă nu erau pe deplin fericiți.

Energica lor voință făcù o nouă încercare.

Au văzut că singură avuția nu-i în stare, să câștige omului nume neperitor, cu atît mai puțin e în stare a câștiga acest nume unei cetăți, unui imperiu. Să ne câștigăm — își ziceau — un renume prin științe, atunci vom fi desigur fericiți. Și începură a zidi palaturi mărețe și paviloane pompoase pentru desvoltarea și promovarea artei și a culturii.

Norocul din nou îi favoriză... Bărbați

talentați, sute de filozofi discutau prin foruri, artiști renumiți își vărsau individualitatea în opere neperitoare... Unele popoare, conștii de strălucirea lor spirituală, numai cu sială și frică îndrăzneau a privi spre falnica Romă, ce înotă în potopul de arte, științe, străluciri și măririi, dar — n'a fost fericită.

Știința n'a putut îndestuli nici pe cei mai pasionați și devotați fii ai săi, căci cu durere au trebuit să experieze, că granițele întru scrutarea naturii sunt de tot mărginite, peste cari nu se poate trece așa ușor, și cu cât scrutează mai mult, și mai adânc, cu atît li-se arată mai învederate fenomenele și elementele străine.

Se părea, că privirea sublimelor elemente de artă îi îndestulește mai mult, se părea, că aceste acoper mai mult golătatea, ce simțeau în inimă. Dar această sinamăgire n'a fost decât un vis scurt; nu există frumos, ce cu timpul să nu devină comun și obișnuit.

Nu și-au ajuns scopul dorit. Aceasta — asemenea unei copile sburdaluice — se jucă, cochetă numai cu ei și le tulbură lumina minții în diferite chipuri. Cum? Tot ce au săvârșit până aci e un nimic? E o iluzie deșartă? Ce e dar de făcut?

Trebuie cercetată fericirea pe altă cale.

Lăsând la o parte planurile mai încurcate, au ales o nouă deslegare. La aceasta bucuros își dădură învoiea și mintea și inima. Dela uitare așteptau totul. Și aceasta

Tinerimea noastră rustică de ambe sexele adevărat își continuă jocurile din Dumineci și sărbători și sub vatul nopții liberi, nesupravegheați de părinți, cari dorm, iar fii lor „își petrec” până aproape în zori de zi mai cu joc, mai cu bețură bețivă, mai cu glume obscene, mai — cu fapte desfrânate. Și aceasta cu aprobarea organelor administrative în frunte cu subprefectul, care totuși se căește că preoții și învățătorii nu satisfac datoriilor!

2. Să se îndure Preaven. Ord. Arh. a interveni la aceiași subprefectură, ca să dispună organelor subalterne aplicarea riguroasă a legilor antialcoolice ce avem pentru închiderea crismelor la oră anumită, pentru escesele în beție, pentru beția publică scandaloză, pentru creditul crismarilor etc. totdeauna să controleze cu energie executarea ordinelor comitateneze existente, aduse în privința aceasta, cum e bunăoară Regulamentul Nr. 9077—1904 vicec. adus la cunoștința preoșimii arhid. prin Circularul nr. XLIX—1905 Nr. 4580—1905 din șed. consistorială 22 Iulie 1905 la recercarea comisiunii administrative a cottului Cojocnei ddo 22 Iunie 1905 nr. 1497—1905.

În zilele noastre, când credința și frica de Dumnezeu și de păcat e atât de sdruncinată, se simte necesitatea, să ne provocăm, când combatem alcoolismul, și la legislația civilă, arătând, că, uit'e, până și legislatorii pământești pedepsesc viciul acesta — nu numai Legislatorul cel cereșc, — și încă cu închisoare grea și cu bani. Dar cum vor avea cuvintele noastre putere convingătoare, dacă pentru a le da tărie nu vom putea produce nici un caz, în care pretura cutare să fi pedepsit pe cineva, pentru că a umblat beat pe drumul satului, ori, ce ar fi și compromișător pentru noi, ne-am provoca la vigoarea legilor civile și când colea denunțând pe cutare

credeau să o afe în lumea trandafirie a petecilor și deliciilor. Zidiră circuri mărețe, în cari la ordinea zilei erau bogate și variate programe. La început publicul era captivat de variața acestor programe, mai târziu însă nu-l puteau îndestula nici aceste, era sătos de ceva nou, de ceva nemai pomenit. Era sătos de sânge de om. Dar dacă va suplini aceasta totul.

Sclavii tineri cu mutre serioase stăteau înaintea tribunei marelui Caesar și adânc închinându-i-se de trei ori strigau: „Ave Caesar, morituri te salutant”. Sunteți fiii morții — urlă gloata tirană, pe când din ochii tinerilor nevinovați curg siroaie lacrimile pe fețele lor brazdate de chinuri și dureri. Dar iute le trece durerea (cel puțin la aparință) și se începe lupta.

Publicul cu respirația înăbușită privește lupta pe moarte pe viață a sârmanilor gladiatori. Unul din ei cade mort... acum îl urmează un altul... apoi iar un altul... și așa mai departe. Curge pârâu sângele văpsând cu roșu nisipul arenei.

În salele de petreceri, la conveniri erau aplaudate mișcări, jocuri și cântece ce-și bat joc de tot ce e neînnoțat, modest și curat. Erau cufundați în abizul desfrânușilor și îmbătați de parfumul deliciilor. Zădarnic însă! Nici acum nu și-au ajuns scopul. Nici acest izvor n'a fost în stare să le stâmpere setea după o fericire absolută. Deliciul a fost

delicvent, pretura l'ar achită, că doar nu-și va mai pierde vremea și cu nimicuri de aceste?!

3. a) Să se îndure Preaven. Ord. Arh. a interveni în conștelegere cu ceilalți Prelați ai noștri la guvernul patriei, urgitând crearea unei legi înțelepte, potrivite timpului modern, pentru a împedece, prin măsuri acomodate, în toată țara lățirea acestui pericol regnicolar; dar și până la crearea și sancționarea acelei legi să dispue, prin ordinațiune, emitândă numai decât, închiderea crismelor în Dumineci și sărbători, nu numai sub durata serviciului divin, ci de Sâmbătă seara până Luni dimineața.

În comunele, cari hătără în anii trecutii închiderea crismelor s'a putut observa — în timp relative foarte scurt — efectele salutare ale acestei opreliști. Deodată cu redeschiderea crismelor întâmplată în Martie 1909, demoralizarea și degenerarea progresară în proporții tot mai amenințătoare.

b) Tot prin lege anume, ori prin ordinațiune ministerială, să se restrângă petrecerile cu joc în așa fel, ca numai așa să se permită, dacă și feciorii și fetele iau parte la serviciul divin și înainte de amiază. În privința aceasta guvernul să dispue preturilor, ca înainte de a estrada concesiunea de joc, să ceară părerea oficiilor parohiale concurenente, — unde-s mai multe confesii, să se recerce toți preoții — și pe cuvântul preoților să se pue atâta pond încât la căința preotului — ori care ar fi — tinerimea să fie amenințată cu detragerea concesiunii, și în caz de repetiție să se chiar detragă.

În unele ținuturi tinerii nu încep jocul, până nu „se cor” dela preotul satului. În vremuri mai bune se poate, ca aceasta să fi fost datină generală. De-o vreme încoace chemați și nechemăți ne tot acuză, că nu ne îngrijăm de binele vremelnic și veșnic al

de o durată scurtă, se stinse ca o beșică de săpun...

Un nou naufragiu, o nouă desiluziune... Părăsirea celor îndatinatate nu le preavenea la socoteală, deși se convinseseră despre zădărnicia planurilor atât de frumos făurite.

În această mocirlă a demoralizării o frumoasă și veselă floriceică — speranța — îi rețină dela abizul desnădăjduirii complete. Noroc de ei, că frumoasa floriceică a fost scutită de oțlire.

În mijlocul atâtor desmierdări, pompe, delicii și imbuibări, obiditele lor suflete aveau lipsă de liniște, mângâiere și încurajare. Inimile sceptice aveau lipsă de putere.

Ceeace doreau, și le lipsea, sosi încurând.

Până când Roma păgână nu cunoștea margini în pasiuni și în desfrânuri, pe atunci departe, în orient, s'aud cuvintele dulei ale unui bărbat divin, cuvinte sfinte ce le adresează pescarului simplu și sărac: Simon, — care mai târziu se numește Petru — „Vino, și-mi urmează mie”.

trad. E. G. Butuza.

Din Shakespeare.

Restul e — tacere.

Vai, de nu te-ai fi născut!

turmei noastre; toți ne acuză, că noi suntem cauza ignoranței religioase, a decadentei morale, a dispariției credinței. „Credința este din aur” zice sf. Pavel: cum va fi deci orientat poporul nostru în ale credinței, cum îl vom feri de depravare, dacă mai ales tinerimea, cetățenii de mâne ai țării, nu ia parte la serviciul divin, dela joc însă nu lipsește nici ziua, nici noaptea? Putem tot predică, putem tot catehiză, până ne-om da sufletul dacă nu are cine asculta, ori ne ascultă puțin, și ce edificăm noi cu trudă înainte de amiază, la joacă de după amiază și nocturn, se prăbușește tot. La instrucțiunea de Duminecă d. am. nici cugeta nu putem: jocul îi preocupă pe toți, nouă nu ne rămâne nimic. Noi avem nădejde, că toate s'ar putea îndrepta spre bine, dacă concesiunea de joc ar fi în mâinile noastre, dacă ar vedea poporul, că și petrecerea, distracția lui atârna dela noi, iar noi aceea o facem pendentă dela participarea la serviciul divin, unde se propagă credința, morala, lumina, adevărul, iubirea deaproapelui, a mai marilor, iubirea patriei, pe când crisma propovăduiește ura împotriva bogățiilor, aristocrațiilor, ură împotriva mai marilor bisericesti și civili, în contra patriei și a dinastiei, învățăturile crismei duc la distrugerea ordinii, la nimicirea autorității, la prăbușirea patriei prin socialism, prin anarhism și nihilism, ca consecințe neînălțurate a propagandei din duhoarea crismelor. Dacă aceste le dorește guvernul, — ce nu ne putem închipui: respingă cererea noastră, iar dacă vrea aievea binele țării, grăbească cu împlinirea ei, nu se sfiască a asigura influința preoșimii acolo, unde antistiile comunale coruptibile nu vreau să-și valideze puterea. Dacă vrea guvernul și subprefectul cottului Cojocnei să apărăm pe cetățenii patriei de primejdia mortală a alcoolismului, — poftescă și creze stări, situații de așa, cât lupta noastră, propovăduirea noastră să nu rămâne ștearpă!

Convingerea noastră, câștigată cu ajutorul experienței parlorale, e, că în vremurile grele din prezent, cuvântul nostru în combaterea alcoolismului e mazăre părete, dacă nu e secundat și de acțiunea forurilor civile. Tocmai convingerea aceasta ne-a îndemnat, să ne adresăm prin cele expuse către Preaven. Ord. Arh. nu ca să dezertăm din șirul luptătorilor, ci ca să câștigăm soți de luptă și garanță pentru izbânda luptei, ce ni-se impune mai imperios ori și când!

Corespondințe.

Țara Jiului.

15 Aprilie 1911.

Misiunile din Vulcan sunt un capitol de istorie culturală-religioasă la noi.

Lasă, că au reușit destul de bine, în ciuda tuturor babelor, cari în acele zile cu ploaie și ninsoare și-au vărsat furia asupra întregii țeri a Ardealului, dar au dat argumente și pentru alt „lucru ce trebuie” la mântuirea poporului nostru. Au făcut mult și ca manifestare externă atât procesiunea din 6 l. c., cu care s'a primit părintele Man și s'au început misiunile, cât și procesiunile frumoase din 7 și 8 Aprilie din comunele Isroni și Petroșeni, conduse de zeloșii lor

preoți. Apoi cum să nu fie efect acolo, unde predică niște oratori ca Dr. Dăianu și păr. Man. cărora poporul acestei biserici pururea le mulțumește, în deosebi celui dintâin i-se aduc mulțumite ferbinoși pentru zelul cu care necunoscând oboseală, a alergat dintre numeroasele agende parohiale să lucreze mântuirea sufletelor, chiar atunci, când ziarul partidului nostru național începea, ca și cel repausat, a se împodobi cu niște atacuri personale, terfotind pe P. O. Dsa ca pe un om comod, domnos și vanitos! (Servească-ne noaună de orientare atacurile ziarului partidului național împotriva persoanelor noastre bisericesti, iar P. O. Dsaie servească-i de satisfacție stima și dragostea tuturor celor ce cunosc activitatea dsale din parohie — aceea mai bine o pot judeca cei ce au petrecut înșiși în parohie! — și afară de parohie în protopopiat și în diferitele referințe ale vieții noastre culturale).

Insă misiunile din Vulcan ni-au dat și altă învățătură. Anume, că azi numai cu cuvântul și cu misiuni nu poți mântui poporul, ci trebuie să-l organizezi pe cale socială-economică, să te îngrijești de bunăstarea lui materială, de cele trupesti, ca să ai în suflet un material apt pentru lucrare. În anumite locuri, cum e țara Jiului, această necesitate se impune cu impetuositate. Dacă până acum nu s'a făcut nimica, dacă s'a putut socoti organizarea poporului ca ceva *negligeable*, acum e ceasul al 12-lea, să mai mântuim ce se poate! Să socotim bine cele publicate în timpul din urmă în „Unirea” și în „Românul” de dl Adrian Oțoi despre acest lucru, și să nu mai privim cu mâinile în stea cum pierd poporul.

Încă un document cultural al misiunilor din Vulcan: *ivirea pocăiților*. Nu pe față, nu în mod agresiv, ostentativ, ci încet, pe furiș, înșelător. În ziua ultimă a misiunilor, la Vercerie, când erau chiar pe gâtat, preoții află pe altar o epistolă adresată preotului local, adusă de un copil necunoscut, în care erau următoarele: „Onoraților Domni Preoți! La venirea Dvoastră în biserică de față, în care V-a învrednicit Bunul și înduratul Dumnezeu de a ține frumosele predici, venim a Vă mulțumi pentru osteneală, noi cei cunoscători ai cuvintelor și totodată și ascultători”. Apoi începe cu constatările, aflate drepte, privitoare la împlinirea cuvintelor predicate din partea credincioșilor. „La care noi credem, ba am și văzut pe mulți dintre credincioșii bisericii Dvoastre, căci cum au eșit din biserică, îndată de-a dreptul s'au dus în biruri... preotul locului de abia finea cu cuvintele îndrumătoare, că măcar în zilele acestea să se rețină dela acestea lucruri mârșave și periculoase... „Durere, că deși aud cuvintele prețioase din sf. Scriptură, totuș nu le bagă în samă, nu știu, de ce? Noi credem, că ar lipsi aici și un fel de leac... Prin urmare numai și numai prin adevărata pocăință” (subliniat de 2 ori)!... „Fără de care nici un om nu poate scăpa, de s'ar spovedi cât s'ar spovedi...”

(Va urma).

Scrisoare din Cluj.

Ziua Paștilor 1911.

N'am fost de-o seamă de ani în Cluj. Acum chiar m'a vânturat soartea așa, ca să-mi văd Paștile în renumitul Claudiopol.

Pe o vreme bogată în soare și în tot ce pot avea impresiunator și ademenitor două zile de mândră primăvară. — Paștile românilor clujeni n'au pierdut nici un dram din sublimitatea lor creștinească și primăvăratecă.

În toiu acestui oraș modernizat — vechea biserică alui Bob, sfios retrasă într'o stradă laterală, aproape de centru, primă și revărsă neconținut credincioșii sub durata sărbătoarei și înainte și dupăamiază. — Îngustimea ei nu mai stă deja în nici un fel de proporție cu marea de popor, ce o asaltează.

Oameni de rând și inteligenți, civili și militari, tineri și bătrâni, bogați și săraci: pe-o formă au grăbit să se împărășească de mângăierea, pe care o tinde creștinului sărbătoarea sărbătorilor.

În dimineața marelui sărbători o solemnă fanfară militară vestiă deja la 8 ore, că soldații noștri români au și dânsii zi de mare praznic. — Pentru soldați a celebrat preotul militar Dr. I. Florian, ținându-le la sfârșitul liturgiei și o cuvântare frumoasă despre Înviere!

La slujba pentru parohieni a celebrat păr.-prot. Dr. E. Dăianu, cu asistență impozantă. — *Evanghelia s'a citit în 7 limbi*. Sub durata liturgiei Prot. Dăianu a rostit o cuvântare animată despre sărbătoarea Paștilor, împreună apoi prin alegorii istețe învierea sufletească cu ridicarea noii mari biserici-unite, ce se planuiește deja de ani de zile.

Am observat aci și o datină specific ardelenescă bageama.

Oameni concrezuți (d. e. curatorii scl.) împart abitar „paștile” în afară de biserică. Cu o lingură, nu chiar mică, dau pe rând și pe bani creștinilor pâne muiată în vin binecuvântat! — De obiceiul acesta nu mi-se împare de fel.

Încolo multă și exemplară evlavie în acești buni ardeleni.

Acel petec de plan, cât s'a mai cumpărat nu de mult cu 20,000 cor. pipărate pentru augmentarea avliei bisericesti și școlare, — e ce-i drept modest de îngust, dar face serviciu neprețuit.

O deosebită atențiune merită și școala nou zidită și aranjată. — Dintr'o hodorogitură, ce-a fost până mai ieri-alaltăieri: azi ne trezim deja, că într'un oraș ales, cum e Clujul, avem școală modernă cu aranjament modern, — deosebit pentru băieți și deosebit pentru fete. — Nici în gimnaziile noastre nu avem d. e. scâunii practice ca și cele de aci.

Semn, că cei ce conduc destinele de de aici, în butul tuturor uneltirilor vrăjmașe nu s'au lăsat nicicând descurajați, ci și-au croit drumul fără șovăire înainte, bazați pe sfințenia cauzei și pe dreptatea lui Dumnezeu. Excelsior!

(Vedetot).

Reviste.

Votul universal. E știut, că social-democrații din țara noastră, în vederea luptei, ce vor să dea pentru stoarcerea votului universal au hotărît în congresul dela Paștile gregoriane, că în interesul cauzei comune, se vor alia la partidul lui

Justh. Au și făcut ofertul. În 24 c. Luni seara după o desbatere de 4 ore, partidul lui Justh a hotărît cu 18 voturi împotriva de I, că din partea sa bucuros promite pentru *votul universal egal și secret*, tot sprijinul posibil atât în parlament, cât și în afară. Unica voce aspru disonată a fost Polonyi, care n'a primit propunerea pe motivul, că social-democrații luptă cu lozince *cozmpolite*, antipatriotice și contrare conceptului de familie și de proprietate.

*

Lojele franomazone dela noi, cu cei vre-o cinci sute de membri aleși, le scarmână aspru mai nou un fost francmazon, Dr. Kovács Ernő. În pamfletul senzațional, din care ziarul „Alkotmány” reproduce specimene fără pereche de interesante, se mărturisește direct, că în renumitele loje războiul se poartă sistematic: cu ură sălbatecă împotriva creștinismului, cu aprobarea frângerii cuvântului de onoare, cu falsificarea bilelor de votare, cu cultul orb al intereselor personale scl. scl. Și nostim, că toate foile liberale, în frunte cu „Világ”, tac până acum tăcerea peștelui.

*

Franța se trezește. Un mare meeting, splendid reușit, s'a încumetat să strige în fine și în Franța — jos cu francmazonii și ovreii! În congresul conchemat de marii întreprinzători *Posaud și Janvion*, zece mii de brațe de fier au aplaudat, când au resunat de pe tribună cuvintele lui Janvion: „Mi-se face imputare, că eu aș mână apă pe moara preoților. Apoi de, eu n'o mân la moara nimanuia. Cu toate acestea, mai bucuros rabd pe preoți, cari lucră în public și poartă reverenda la văzul tuturor, decât pe francmazoni, cari operează într'ascuns și tot în ascuns își poartă și catrința”.

Primul pas către -- lumină...

Fondul cultural.

În parohia Armeni s'a făcut următoarea colectă pentru fondul cultural Arhidiecezan:

(Continuare și fine).

Iacobu Trascaian	—20
Alexandru Neagoe	—40
Niculae Bratu	—20
Niculae Crefea	—20
Georgiu Buțiu	2—
Ioan Hadar alui Iacob	1—
Niculae Muntădan alui Stefan	—20
Niculae Neamțiu a Georgi	1—
Ioan Hadar I. Niculae	—20
Niculae Muntean I. Ioan	—40
Niculae Belașcu I. Onu	1—
Dumitru Hățiegan	1—
Niculae Hadar	—40

Ioan Opreșiu I. Simil	1—
Georgiu Hadar I. Todor	—40
Georgiu Muntean	—20
Ioan Opreșiu I. Mich.	—20
Ioan Hulpușiu	—20
Aron Neamțiu	1—
Niculae Muntean I. Onu	—20
Vasilie Purcariu	—20
Moisi Stoica	—20
Ioan Voicu	—20
Vasilie Neamțiu	—20
Georgiu Bunea I. Ioan	—20
Ioan Cristea	—20
Georgiu Opreșiu	—20
Aron Gușan	—10
Elisaveta Neamțiu	2—
Veronica Neamțiu	—20
Maria Neagoe	1—
Rachila Hadar	—40
Veronica Dragomir	—40
Marie Opreșiu	—10
Ona Belascu	—30
Rachila Sârbu	—60
Rachila Siebu	—20
Stana Bratu	—30
Marie Voicu	—20
Salomia Dragomir	—20
Maria Cosma	1—
Georgiu Opreșiu	1—
Onu Belascu	1—
Vasilie Constantin	1—
Stefan Cristea	—20
Maria Hadar	—10
Dela mai mulți câte 4—6 fileri	474
Suma totală cor.	10494

S. Opreșiu
paroh.

Noutăți.

SS. Sărbători ale Invierii au decurs cu obișnuita festivitate. În ziua primă a pontificat I. P. S. Domn Mitropolit asistat de Venerației membri capitulari. S. Evanghelie s'a citit în șapte limbi: românește, grecește, latinește, ungurește, nemțește, franțuzește și italienește. Predica a rostit-o Excelența Sa Mitropolitul, iar rezpozițiile le-a executat corul mixt al Măestrului Mureșan. În ziua aceeaș clerul gremial a fost întrunit la masa Arhierului. A doua zi, Excelența Sa a pontificat în biserica parohială. O vreme frumoasă de primăvară a ridicat mult nimbul sărbătorilor.

Întru mărirea lui Dumnezeu. La înfrumșetarea bisericii gr.-cat. din Corpade, protopopiatul Cojocnei în anul curent au conlucrat următorii credincioși: Isac Neamțu un potir de argint și bronz întraurit în preț de 110 cor.; Vasile Dimban, un candelabru cu 24 cor.; Teodor Dimban, un sfeșnic purtător 16 cor.; Ilie Simionăș un prapor negru 20 cor.; Ioan Bucur fătului, un Triod 20 cor.; Ioan Codor, Liturgier 9 cor.; Ananie Jucan, Psaltirea și Octoibul 7 cor. 60 fil., Nastasia Bucur, 3 perdele la uși în preț de 15 cor.; Ecaterina Naș și Ana Cojocnean, câte o măsură în valoare de 10 cor. Binocuvântarea Domnului, a Cărui casă o împodobesc aceste daruri, fie răsplata jertfei celor înșirați cât și a celor neamintiți, cari au donat obiecte mai mărunte. În numele curatoratului bisericesc. Corpade, 17 April 1911. — *Vasile Cerghizan*, adm. par.

Blăjeni în România. Domnii Aurel C. Domșa, Gavril Precup, Vasile Suci, Iacob Domșa, Valer Suci, Ștefan Pop și Ioan Pop, au plecat la 24 April n. c. în România, în turneu de excursie pela Curtea de Argeș, București, Câmpina, Sinaia șci. — La revedere cu bine.

Sf. Piu X și încoronarea din Anglia. Se vestește, că Sf. Sa Piu X. va trimite ca delegat la serbările încoronării din Anglia pe marele său dignitar mgr. *Canali*, care va predă regelui englez George V. o scrisoare antografă a papei.

Monarhul nostru a fost puțin recit zilele trecute. După ultimele știri starea sanitară i-s'a ameliorat. Audiențele generale au rămas din precauțiune. Incolo monarhul își ține regulat ordinea de zi obișnuită.

Clironomul nostru Francisc Ferdinand va cercetă, Iunie Aula saxonă în Drezda.

Împăratul german Vilhelm pleacă în 15 Maiu la revedere familiară în Anglia. Perechea regală va lua parte la desvâlirea statnei reginei Victoria.

La șezătoarea literară proiectată pe Dumineca Tomii la Arad vor lua parte pe lângă scriitorii din regat, pe cari i-am amintit deja, și dela noi: *Alexandru Ciura**, *Ion Agârbiceanu*, *Ion Lupăș* și *Oct. Goga*.

Bani americani. După datele poștei reg. ung. în ultimii 10 ani s'au trimis din America în Ungaria 185.319.022 coroane. Firește în acestea sunt socotiți numai banii sosiți prin asignație postală, cec șcl. — Cei trimiși în epistole simple ori recomandate, precum și cei aduși cu sine de către emigranți — nu se știe, cât fac.

Mare catastrofă de tren. Telegramele din Grahamstown aduc știrea, că aproape de Port-Alfred a căzut în adâncime un tren personal de pe viaductul, ce acoperă o prăpastie de 250 urme lățime. — Dintre pasageri 32 au murit și 25 s'au ales cu rane grave. — Numai doi au scăpat teferi.

Victima dragostei pentru natură. Avocatul Kiss din Dobrițiu eră un mare amator al vânătorului și al naturii. Nainte cu vre-o doi ani pasiunea aceasta l-a dus până pe insula Borneo. — Aci, cu prilejul unei vânătoare de noapte, cum stătea tolănit pe iarba verde bogată. — l-a întâpat o scorpie veninoasă. Neprimind grabnic ajutor, a murit acolo. — L'au înmormântat, conform dorinței în secularul codru verde...

Mizerii advocațiale. Camera advocațială din Budapesta a susținut o suplică ministrului cultelor în chestia aglomerării mari pe cariera advocațială. Cere, ca în școlile medii, șefii clasei a VIII-a, să îndemne pe tinerii maturizanți a-și alege alte cariere, deqarece cariera advocațială e deja atât de cercetată, încât amenință un proletariat extrem între iuriștii dedicați advocației. În ultimii zece ani, advocații s'au sporit cu 35%, iar *candidații* cu 155%. Se atrage apoi atențiunea tinerimii, că de acum absolvarea dreptului va fi mai anevoioasă, căci se va pretinde și un al treilea examen fundamental la finea anului al treilea. Praxa va fi 5 ani în loc de cei trei de până acum, iar după obținerea diplomei încă 5 ani indeletnicire în birou, ori la judecătorie.

Ovrei deținuți. În Polonia rusească o mare seamă de ovrei — mai ales inteligenți: fabricanți, medici, advocați, comercianți mari șcl. — au fost deținuți. Până acum vre-o 300. Pe semne poliția rusească a descoperit un nou complot revoluționar, al cărui motor îl adulsecă între ovrei.

*) Așa se colpoartă prin foile noastre românești; suntem însă informați din izvor sigur, că dl Ciura nu va lua parte la șezătoare. Pricina nu ni-s'a spus. (n. red.)

Cel mai vechiu ziar german din Berlin Vossische Zeitung reprezintă o valoare de peste 8 milioane cor. Atâta vor să plătească noii proprietari, cari vor să-l rescumpere în curând.

Elevii institutului nostru pedagogic din loc au aranjat în ziua de 24 a. l. c un foarte reușit concert, sub conducerea dlui *Nicodin Ganea*, absolvent al conservatorului din București. Programul concertului a fost următorul: 1) „Hristos a înviat“, cor. 2) Vânătorul, cor. Mendelssohn. 3) Declamare, I. Pop. 4) Rugă, cor. 5) Declamare, Al. Șuten. 6) Revedere, de Eminescu, cor cu solo de tenor. 7) Monolog, Oct. Petrean. 8) Țarină, cântec popular, armonizat de Ganea. Remarcăm precisiunea, cu care au fost executate singuraticile puncte, dintre cari a plăcut foarte mult compoziția dlui Ganea „Revedere“ de M. Eminescu. Publicul a răsplătit cu aplauze reușita acestei producții. „Un prietin al muzicii“ a trimis spre acest scop 250 cor. Cotitorul a găcit de sigur că acest prietin al muzicii e marele nostru Mecenat, boerul basarabean V. Stroescu.

Catastrofă pe mare. Din Hamburg se vestește, că vapoarele Palermoe, Savana și Genua, plecând în largul mării, încă în Decembrie s'au cufundat toate trei. Un vifor puternic le-a mănăat înspre țărmii Spaniei și acolo le-a nimicuit. Toți câți au fost pe ele, 60 în personaj și 5 călători au pierit în valuri.

Partea Literară.

O nouă carte calvinească românească.

„Fragmentul Todorescu“ 1550—1600)*

Abia isprăvisem darea mea de seamă ce am publicat în „Unirea“ (nr. 18 și 20) despre cartea dlui *Dr. Veress Endre* și imi sosi o surprindere foarte plăcută: o nouă descoperire pe terenul vechii bibliografii române din Ardeal.

Așa se vede, că din ce ne interesăm mai mulți de vechile cărți românești, din ce se găsec mai multe cărți.

Surprinderea mi-o făcu un distins prietin, care din însărcinarea dlui *Dr. Iuliu Todorescu*, din Budapesta, imi trimise 4 foi, facsimilate după cea mai nouă tipăritură veche, ce s'a găsit în tablele unei alte cărți compactate în Viena la 1601. Dela prima vedere am observat că avem a face cu o carte calvino-română, o nouă dovadă despre aceea întinsă acțiune, pe care reformațiunea și propagatorii ei, au dezvoltat-o pentru cucerirea Românilor pe partea lor. Cercetările ce am putut face, în grabă, m'au întarit deplin în prima opiniune, ce mi-am alcătuit.

Ocupațiuni de altă natură, și mai ales misiunile poporale din două parohii, la cari am luat parte, m'au împedecat, de a mai urmări deocamdată cercetările ce am început în aceasta direcție. Astăzi însă mă surprinde

*) Articolul acesta ni-a sosit chiar în momentul, când incheiasem deja nrul nostru de Paști și astfel n-am putut avea satisfacția de a-l da la moment. — Rogretăm aceasta întâmplare eu atât mai vartos că „Tribuna“ dela Arad, care a vorbit și ea în nrul de Paști despre această senzație litorară, publică între altele — pe baza unor informațiuni dela d. Alexici — și câteva observări, cari nu corespund adevărului. — Sperăm, că autorul articolului nostru va mai reveni asupra chestiei. (n. red.)

„Tribuna“ cu o știre telefonică din Budapesta despre descoperirea, ce m'a preocupat atâtea zile. Iată notița „Tribunei“:

Cel mai vechiu monument de limbă românească tipărită cu litere latine — după cum ni-se telefonează (!) din Budapesta — se află în proprietatea dlui Iuliu Todorescu, bibliofil în Budapesta (cartierul Steinbruck).

Anume el s'a dus zilele acestea să cumpere la anticarul budapestan Koch o biblie veche și a găsit o scoartă veche învâlită în piele. Desfăcând scoartă, a dat de o filă cu litere latine, dar cu ortografie ungurească. Spre marea lui uimire a constatat, că vorbele (?) sunt românești și că ele conțin parafraza a zece psalmi. Psalmii poartă titlu unguresc. Documentul acesta, după afirmațiile pricepătorilor ar fi foarte prețios. Va apărea în curând adnotat și cu facsimile în editura Dlor Dr. G. Alexici și Dr. Hidar Stripszky.

E frumos dela un ziar politic, că se grăbește a da, fie chiar după informație telefonică, știri grabnice de interes cultural. Dar știrile acestea, prinse din a doua sau a treia mână, nu ajung tocmai exact în publicitate. — Ori cum însă, dacă a eșit chestia în publicitate, e bine să vedem acum, de ce este vorbă?

Înainte de toate trebuie să constatăm, că dl Dr. Iuliu Todorescu, un distins fiu de patrician român, este nu numai un mare bibliofil, care se zice că dispune de o prețioasă colecție de anticități, ci și un om cu mână norocoasă în ale anticităților. Cumpărând o carte veche cunoscută, a găsit în tablele ei și un monument literar bibliografic cu totul necunoscut. Și trebuie să ne felicităm, că neamul nostru are în Dr. Todorescu un fiu cult, care dispune nu numai de frumoase calități personale, ci dispune și de o frumoasă avere, din care poate jertfi pentru atari chestiuni de știință și literatură.

Ceea ce a aflat dl Dr. Todorescu nu e o carte întregă, ci numai un fragment, — să-i zicem: „Fragmentul Todorescu“ — dintr'o cântică de vre-o 2 coale. Fragmentul cuprinde 4 foi, cu 8 pagini (în format 8°) de text ce se urmează, fără întrerupere, și fără mari defecte, și pare a constitui tocmai sfârșitul cărții, din care face parte.

Este tipărită cu litere frumoase, latinești legibile, și e scris cu o interesantă ortografie ungurească, destul de consecventă, căreia îi seamănă ortografia catehismului calvinesc din Alba-Iulia 1648. Cuprinsul tipăriturii nu sunt psalmi, nici parafraze ale psalmilor, ci nește versuri religioase, traduse pur și simplu din ungurește, cum vom vedea, probabil de vr'un păstor calvin maghiar. „Psalmii“ aceștia, cum le zice „Tribuna“, nu poartă propriamente „titlu unguresc“, ci drept titlu poartă începutul (unguresc, firește) al versului original, după care s'a făcut traducerea.

Cumcă întreagă scrierea e o pură traducere din ungurește, omul deprins cu lucrurile acestea o poate constata îndată, dar mai în jos vom arăta, în text paralel și originalul unguresc, din care au fost traduse unele părți, pe cari le-am găsit.

Ca să se vadă, cam ce fel de formă, și cu ce fel de fond sunt aceste traduceri, lăsam să urmeze aci transcrierea unui versicul mai scurt:

II.

Din acest vers, — care e al doilea în „Fragmentul Todorescu“, dar e cel dintâi complet, — se vede că nu parafrazează psalmi, ci dă vagi învățături creștinești, în felul obișnuitelor cântări calviste, lipsite de poezia adevărată, dar pline de un

didacticism sec. „Pia cantilena“ — le zice o carte contemporană.

Și acum, ca să se vadă evident, că sunt traduceri, vom pune pe două coloane alături versul al 4-lea și originalul din care a fost luat:

II.

„Ember, emlekeozzel d szomo. & c.“

Ome pomeneștete despre cea moarte tristă
Pomeneștete despre ceasul a morții tale
Pomeneștete om *christinu* că vei acmuș muri.
Tomulu se schimbă ea și floarea câmpului
Dimineața înflorește eară seara ea seacă
Pomeneștete om creștin că vei acmuș muri.
Despoiat ai venit din trupul mână-ta
Din pământ ești, eară în pământ acmuș te
vei schimbă

Pomenește-te etc. . .

Nime aceea nu ști unde va ști să moară

Nice ceasul, nice timpul nime nu poate ști
Pom. etc.

Însă ve priveghiați, cum au *Christus* noue zis
Că noi nu știm se dimineața au sara va veni
Pomen. etc.

Christus este vicața, elu-i și szkulatura (învierea).

Cine asteaptă din credință el nu se va rușină.
Pomen. etc.

Despre aceste oame zeu că te pomenește

Așteaptă vesel pe moartea ta fiul *lu domnezeu*
Pomenește om *crestinu* că voi acmuș muri.

Din „Fragmentul Todorescu“

Hajez meg Uristen . . .

Plaketz domnezeu urekile tale:
pre rugaczune crestiniilor tey:
Iale la tine rugaczune lor:
szlucsilor tale

Den naltul czelruluy
Kaute pre noy domne Kruentelor tale dele:
luminare:
Si departasze den trinima nosztra ratacytura

Den mezerere ta iarta na peccatele deszlage pre noy den gesele grele miluesztene și tokmeste:
supt fer () tureszk(?)

Ke fare tyne pekura ney lokul:
Si fara tine suferim pagubi:
rugem fi ku noy Kum noy scene purtem en pereczeszki(!)

Tu Iesus Christus lumina derapte:
viatza nosztra veszelie mare:
czine den morte Ku szenczele suentu noy deazkomparas

Den trynima rugem dragoszte ta:
en trinimile nosztre credintza derapte:
en mareste en noy af fraczilor nostri dragoste suente.

Cred că dovada ajunge.

Cartea din care pare a fi luat originalul s'a tipărit în Dobrițin între anii 1579—1590, ceace ne poate orienta și asupra anului tipăririi fragmentului românesc.

De cât toate chestiunile, adică, mi-se pare mai importantă chestia timpului și a locului, în care aceasta cântică a văzut lumina.

Din Szegedi Gergely Énekeskönyv.

Pia cantilena

Hajez meg vristen kegies füleidet koresztieneknek üimát-ságokra
Fogadiad kerunk nagy könioergesunket szolgaidnak.

Az meniorszagbol nez uala vristen te szent igednek ad vilagosagat es tavoztasul el az mi sziveinkboel teveigesunket

Kegyossegedboel bozasd meg bünninket oldoz meg minket bünek köteleboel Koenyoerül raytunk es helyeszte minket altalmad ala.

Te nálad nekul pokol az mi lelkune te nálad nekül karhozatra mogliunk kerunk legy velunk hogy mi viseltessünk az mon niorszagra

Te Iesus Christus igaz vilagosag elet üt oeroem io es nagy kegiesseg ki az halálbol az te szent neveddel minket megváltad

...zbe elmunkben kerunk szerelmedet az szivunkben te nagy igaz oeregebiez bennünk az attyafiui szent szoretetet.

Pentru a putea determina, între oare care limite, aceste date de loc și de timp, nu putem face deducțiuni decât din împrejurările externe. Din comunicatele dlui Dr. Todorescu știm, că „fragmentul“ s'a găsit în tablele unei cărți intitulată:

„Diodori Siculi libri duo, primus de Philippo regis Macedoniac, alter de Alexandri filii rebus gestis. Utrumque latinitate donavit Angelus Caspus Bononiensis. Vienae Pannoniae 1516.“ — Pe tablele de piele sunt însemnate literile *I. F. B.* iar dinjos: 1601.

Fragmentul nostru datează deci negreșit dinainte de 1601. — Și după 1579, când s'a tipărit în Dobrițin cartea de cântări a lui Szegedi Gergely (Énekeskönyv), care de asemenea s'a păstrat numai în fragmente necomplete, și de acea datul nu i-se poate preciza, decât cu oarecare probabilitate: 1579—1590.

În celebrele table ale „Alexandriei“ latinești „fragmentul“ nostru s'a găsit în tovarășia altor foi, despre cari s'a putut constata, că sunt din următoarele cărți:

1) Ioannes Szilvási: *Epicedion de morte Ioannis Fenuingeri Leschkircheri rectoris scholae Claudiopolitanae a. D. 1586.* — Tipăritură de asemenea necunoscută până acum, pe care stă, la sfârșit, următorul „colophon“: „*Impressum a discipulo Caspare Helti in gratiam ac memorium praceptoris fidelissimi unico dilecti. Claudiopoli.*“

2) Gregorius Molnár: *Catechesis scholae Claudiopolitanae. Claudiopoli 1564.*

3) Epicteti... *Enchiridion. Claudiopoli 1585.*

Apoi foi din alte 4 cărți, toate tipărite în Cluj, în cunoscuta tipografie a sasului *Heltai Gaspar*, care tipărise și miltelvicul calvinesc (1551), după care s'a fost tradus miltelvicul româno-calvin, coresian, dela 1564, despre care am reușit să dovedeam că e de asemenea o simplă traducere din ungurește, cum bănuia dl Nerva Hodoș, bibliotecarul Academiei române, care l-a fost edat. Dl Dr. Veress ține, că și traducerea a fost făcută de un ungar (Forró Miklós), care purtase și cheltuiala tiparului, și astfel Coreai numai a cores nițel, adică a îndreptat traducerea ungurească de tot.

După toate acestea cred a nu greși concludând, că „Fragmentul Todorescu“ a fost tipărit în Cluj dela 1580—1600.

Astfel e posibil, ca aceasta cântică să fie cel mai vechiu monument de limbă românească tipărită cu litere latine, dar nu e de tot sigur, cum crede „Tribuna“, după ce la 1592 avem deja tipărit „*Tutâl nostru*“ cu litere latinești, într'o colecție din Frankfurt. *) Ori cum înse e sigur, că acest „Fragment“ e cel mai veche tipăritură românească cu litere latine în Ardeal. Până acum cea mai veche carte de acest fel era *Catehismul* din Alba-Iulia 1648.

Prin descoperirea aceasta morocoasă se umple nițel golul cel mare, ce se vede în istoria bibliografiei române între sfârșitul veacului al XVI și începutul celui de al XVII veac.

După „*Pălia*“ dela Orăștie, 1582, nu mai cunoaștem carte românească în Ardeal — ba nici peste munți, — până la 1640,

*) Vezi Tesa mea de doctorat: *Vocalis nasalis*, Budapesta 1895 pag. 25.

resp. 1641. Golul acesta de peste o jumătate de veac este abnormal; trebuie să fi aparut, și în timpul acela cărți, românești, numai cât nu ni-s cunoscute. Pe restimpul acesta cade „Fragmentul Iodorescu“, care ne întărește nădejdele, că și acest gol bibliografic, cu timpul se va suplini, prin descoperirile ulterioare.

Cluj, 19 Aprilie n. 1911.

Dr. Elie Dăianu,
protopop.

Biserica ortodoxă și Românismul.

Răspuns dlui Ion Mateiu.

de
Z. Păclisan.

(Continuare.)

Din cercul acesta al activității strict oficioase nu s-au știut smulge arhieriei bisericești ortodoxe nici odată, încât nici chiar o literatură teologică științifică nu s'a putut dezvolta în limba românească. Am putut deci cu dreptul scrie în broșura mea, că activitatea acestora nu-i o activitate intensivă, care să cuprindă viața neamului în tot complexul desfășurării sale, activitate zguduitoare, care croește drumuri nouă și fascinează masele largi răpindu-le în vârtejul luptei pentru ideal.

Însă activitatea aceasta a clerului românesc, ori cât a fost de modestă — rețin și acum cuvântul modest — își are însămnătatea sa incontestabilă. Cărțile bisericești, fiind în veacurile trecute singurele tipărituri românești și străbătând în toate colțurile pământului locuite de Români, au fost cel mai puternic element al unificării limbii literare, de care ne folosim astăzi. Cărțile acestea nu erau scrise numai pentru Moldoveni sau Munteni, ci pentru Românii de pretutindeni și astfel duceau pe aripile scrisului nu numai înțelepciunea senină și sfântă a învățăturilor dumnezeiești, ci și conștiința că suntem un neam, unul singur și nedespărțit.¹⁾

Acesta e meritul arhieriei bisericești ortodoxe în dezvoltarea culturii noastre naționale, câștigat prin tipărirea cărților bisericești, merit, pe care l-am recunoscut și în „Biserica și Românismul“ și în numărul întâi de pe 1911 al „Unirei“. Mai multă însămnătate nu le dă acestor tipărituri nimeni, nici dl Iorga, nici dl Dobrescu. Și totuși dl Mateiu injură...

VII.

Când vorbim despre rolul bisericești în dezvoltarea unui neam, înțelegem participarea reprezentanților aceleia (călugărime și preoțime de mir) la munca de înălțare culturală și politică a neamului respectiv. Pornind din principiul acesta — singurul corect — am zis în broșura mea, că însămnătatea bisericești ortodoxe, deci însămnătatea călugărilor și a preoțime de mir, pentru dezvoltarea artei noastre bisericești e foarte mică. Dl Mateiu, ca să-mi dovedească contrariul, reproduce trei coloane de citate din scrierile dlui Dobrescu.²⁾ Adevărul istoric obiectiv e și aci altul.

¹⁾ Vezi broșura mea pag. 49.

²⁾ Acesta e de altfel unicul metod de argumentare al dlui Mateiu și cel mai ușor din câte se pot închipui: provocarea la un autor cu păreri contrare.

Avem, e adevărat, o admirabilă artă bisericească, mai ales arhitectură, care formează cea mai scumpă comoară a trecutului nostru. Însă existența și dezvoltarea acestei arte nu se datorește reprezentanților bisericești ortodoxe — singuri despre cari, cum am zis, poate fi vorba, când ne ocupăm de rolul bisericești în dezvoltarea noastră culturală, — decât în măsură foarte mică. Vechile noastre monumente de artă arhitectonică și pictură sunt întemeiate de Voevozii și boierii celor două principate române. Astfel, ca să încep cu Moldova, mănăstirea Neamțului e întemeiată de Petru Mușat, Bistrița și Moldovița de Alexandru cel Bun, Putna, Humor și Voroneț de Stefan cel Mare, Pobrata de Petru Rareș, Slatina de Alexandru Lăpușeanul, Galata de Petru Schiopul și Cetățuia de Gheorghe III Duca; în Muntenia Vodita și Tismana sunt întemeiate de Vlaicu Vodă la stăruința călugărului sârb Nicodin, Cozia și Cotmeana de Mircea cel Bătrân, Tânganul de Radu cel Frumos, Snagovul, probabil, de Vlad Țepeș, Bistrița de frații Craiovești, mănăstirea Dealului de Radu cel Mare, Argeșul de Neagoe Basarab, Hurezul de Constantin Brancoveanu, ca să amintesc numai pe celea mai însemnate. Tot așa s-ar putea arăta, că bisericile mai mari și frumoase, cari au în alcătuirea lor ceva artistic, sunt întemeiate, cu foarte puține excepții, din partea Voevozilor și boierilor.

(Va urma).

Posta Administrațiunii.

Csitt-set-Iván. Plătirea ce ați făcut în 5 Sept. 1910 s'a primit și prin ea s'a achitat abon. anilor 1906, 1907 și 1908. Mai sunt în restanță anii 1909, 1910 și anul curent 1911. *Chirales.* În anul 1907 s'a plătit numai pe un semestru (în 20 Mart.), și în 1910 iar numai pe un semestru (în 5 Sept.) De aci provine diferența, carea s'a egalat cu plățile din 6 Febr. 1911 ce s'a computat la anul 1910. Acum e achitat tot până la finea an. 1910. În restanță e numai anul curent. *Micoșlaca.* Plătirea din 8 Februarie 1910 a fost pe 1909 sem 2-lea și 1910 sem. 1.; iar cea din 20 Ian. 1911 s'a socotit pe 1910 sem. 2-lea și din 1911 pe trimestrul prim. *Doh.* A mers epistolă separat.

BIBLIOGRAFIE.

A aparut:

Silvestru Moldovam. Momente noi din revoluțiunea lui Horia. Reproducere din „Gazeta Transilvaniei“. Brașov, Tipografia A. Mureșianu. 1911.

Antologionul sau Mineiul tomul I, carele cuprinde în sine slujbele dumnezeștilor sărbători, a Născătoare de Dumnezeu și ale sfinților de pe lunile: Septembrie, Octombrie, Noiembrie și Decembrie.

Prețul tomului I, legat în piele și cu copcii este 32 Coroane.

Vatra familiară. Indemnuri și sfaturi pentru viața casnică. Cea mai potrivită carte pentru săteni! Cuprinde sfaturi creștinești și în o foarte frumoasă limbă populară. E editată de societatea de lectură a Clericilor din Seminarul Blajului. Se află de vânzare la oricare Librărie românească. Prețul 30 bani.

1. Teologia dogmatică fundamentală de Dr. V. Suciș prof.

vol. I. *Apologetica creștină* fco. 5.30

vol. II. *Tradițiunea și Bis.* fco. 5.30

2. Teologia dogmatică Specială.

vol. I. *Dumnezeu Unul, sf. Treime, Dumnezeu Creatorul, Intruparea*

Domnului și Grația. fco. 7.30 cor.

vol. II. *Sacramentele și Eshatologia.* fco. 7.30 cor.

3. Hipnotism și Spiritism 1.50

Preaveneratul Conzistor Arhiepiscopesc a permis să se poată procura aceste cărți din cassele bisericești pentru bibliotecă. — Să află de vânzare la Librăria sem. teol. Blaj—Balázsfalva.

„Glasul Unirei“ de Virgil Pop, preot român unit. Prețul 20 fileri. Venitul broșurei e destinat pentru fondul zidirii bisericii unite din Gerliște. Se poate procura dela autor în Gerlistye (u. p. Krassova, cott. Krassószörény.)

M. Străjan: *Mourtea lui Dante Alighieri* traducere din Silvio Pelico și *Ingerul celor trei nopți*, o veche legendă din viața lui Dante, — Craiova 1911 pag. 16, prețul de 20 bani. Amândouă bucățile ni-se prezintă în o traducere foarte îngrijită și ne descriu în vii colori câteva clipite din viața marelui geniu al Italiei.

Dr. Onisifor Ghibu: *Cercetări privitoare la situația învățământului nostru primar și la educația populară.* Sibiu 1911. Această scriere, care merită toată luarea aminte a bărbatilor de școală, are trei capitole: Starea școlilor, pe baza rapoartelor oficioase, — situația învățătorilor noștri, considerată din toate punctele de vedere, începând cu educația și pregătirea în școală, ulterioara lor calificare și instruire, direcțiile pedagogice, ce urmează, și manualele folosite și — în sfârșit: Activitatea extrașcolară și educația populară, ajungând la aceleași concluzii, că dacă așteptăm, ca preoții și învățătorii să dezvolte o mai intensivă activitate în mijlocul poporului țaran, trebuie să i-se arde încă de când e la școală principiile conducătoare și direcția, în care are să lucreze Tendința autorului o aflăm așa de nimerit precizată în motto pus în fruntea scrisorii sale: „Omul să nu se plângă în contra vremii, în care i-a fost dat să trăiască. Sunt rele vremurile? Ei bine, de aceea suntem noi aici, ca să le facem bune“. Citat scos din Carlyle și apoi din dedicația cărții marelui român Vasile Stroescu: „omul providențial care ni-a înțeles mai adânc durerile și ne e iubit mai mult“.

Din „Biblioteca pentru toți“ am primit:

Nr. 588. D. Caseli: *Fecioară dela Arges*, o lucrare slabă, și

Nr. 600. Ovid Densusianu: *Tradiții și legende populare*, estras din felicitările colectate pe acest feliu, apărute până acum.

Proprietar-editor: Aurel C. Domșa.
Redactor responsabil: Augustin Gruția

Cheag.

Fiind la lăptării cerința principală ca **cheagul** să fie **bun și curat**, după experimentare de mai mulți ani mi-a succes a aduce în comerț un **extract de cheag bun și sigur**.

La pregătirea cașului din lapte de oaie este de lipsă de următoarea cantitate:

O lingură de supă, din acest **cheag** la 28° R. sau 35° C. încheagă 100 litri de lapte.

Indrumări mai detaliate se adaugă la vânzare.

1 sticlă de	1 kgr. Cor.	4-20 fil.
1 " "	1/2 " "	2-10 fil.
1 " "	100 gr.	—60 "
1 " "	50 " "	—40 "

Comandele prin poștă se efectuează dacă prețul indicat mai sus se anticipează și se mai adaugă 80 fil. pentru spese de poștă.

Carol Schieszl,
farmacist
Blaj—Balázsfalva.

Cheagul cu prețurile de mai sus se mai află și la farmacia lui **Victor Schieszl** din *Zsidve* (Jidveiu) și la filiala din *Küküllővár* (Cetatea-de-baltă).

(35) 7-?

Scăldătoarea—Felix.

Loc de cură de iarnă și de vară
(lângă Oradea-mare).

Deschisă peste anul întreg.

Izvorul cel mai bogat din Europa în apă caldă sulfurată, căldura apei 49 gr. C. în cantitate de 17 milioane litri la zi.

Contra podagrei, reumei, ischiei, asudării și morburilor femeiești.

În anul 1909 au părăsit izvoarele vindecătoare a *scăldătorii Felix* recreații și însănătoșăți 9200 bolnavi. Are băi de vană, glod, mor și acid carbonice, 250 chilii comode și plăcute pentru oaspeți, mai departe are sale pentru conversat, pian și cetit, hotelurile excelente, muzică stabilă țigănească de primul rang, Dumineca muzică militară; spațiu de tenis, căi de plimbare îngrijite, parc și brădet 400 jugăre. Din 1 Mai comunică zilnic 16 trenuri cu gară scăldătoarei Felix.

Postă, telegraf și telefon interurban.

Taxă de cură și de muzică nu este.

Direcțiunea trimite la cerere prospecte gratis.
(39) 3-15

A apărut: **Elemi Népiskola Értésítő könyve** — indice pentru școlile populare primare. Costă leg. 30 fil. + 10 fil. portă
Se află de vânzare la **Librăria seminarului teologic greco-catolic din Blaj—Balázsfalva.**

8 zile de probă.

Nu cumpărați orologiu până nu l-ați probat. La comanda fiecui speedez eu un orologiu pentru Domni veritabil de aur 14 karate cu coveriș dublu, pentru prețul de 20 Cor. — La comandă sunt a se aceluși numai 10 Coroane (s'au se pot lua și rambursă) iar după timpul de probă (8 zile) este a se plăti restul. Pentru umblatul bun garanție 3 ani.

Ioh. Weiner,
Viena XIX/1 Boschstrasse, 2/7.
(41) 2-6

Cadoul de sărbători!

Admirabilul tablou

Din suferințele noastre,

Reprezintă un moment dureros din viața noastră. — Mărimă 44/68 cm.

Se află de vânzare la **Librăria Seminarului teol. gr.-cat din Blaj.** — Prețul freat 2-20 cor.

Carte de cetire maghiară pentru clasele: V. și VI. a școlii primare cu limba de propunere română, de **Ioan F. Negruțiu** și **Petru Ungurean**. Carte aprobată pentru școlile primare prin ordinul ministerial Nr. 5.9421—1910.

Singurul institut de asigurare ardelean

„Transsylvania“

==== SIBIU ====
Strada Cisnădiei 5. Strada Cisnădiei 5.
==== recomandă ====

Asigurări împotriva focului

pentru edificii, recolte, mărfuri, mașini, mobile etc. în condiții avantajoase și cu premii ieftine.

Asigurări pe viață

(pentru preoți și învățători confesionali romani gr.-cat. avantajii deosebite) pe cazul morții cu termen fix, cu platire simplă sau dublă a capitalului, asigurări de penziune și de participare la câștig, asig. de zestre și asig. populare pe spese de înmormântare. Mai departe contra accidentelor, infracției (furt prin spargere) asig. p. pagube la apaducte.

Sumele plătite pentru pagube de foc până la finea anului 1909	K.	4,831,168-13
Capitale asigurate pe viață achitate	"	4,571,035-51
Starea asigurărilor cu sfârșitul anului 1909	foc	112,045,412-==
Fonduri de întemeiere și de rezervă	viață	10,847,132-==
	"	2,309,387-==

Prospecte și informații se dau gratuit în birourile Direcțiunii și la toți agenții.

Persoane versate în achiziții cu cercuri bune de cunoștință se primesc în condiții favorabile în serviciul institutului.

(26) 20-52

La expozițiunea milenară din Budapesta dela 1896 premiat cu medalia cea mare.

Turnătorii de clopote și fabrica de scaune de fer pentru clopote a lui

ANTONIU NOVOTNY

în Timișoara-Fabric

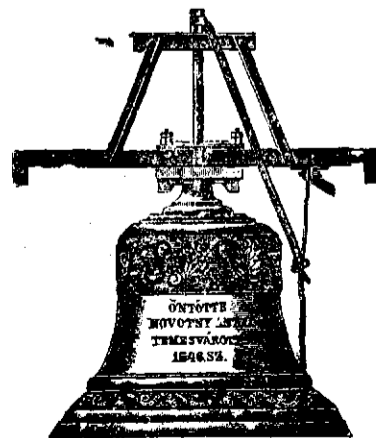
27, 20-52

se recomandă spre pregătirea clopotelor nouă, pe cum la turnarea de nou a clopotelor stricate, mai departe spre facerea de clopote întregi armonioasă, pe lângă garanție pe mai mulți ani, provăzute cu ajusturi de fer bătut, construite spre a le întoarce cu ușurință în ori ce parte. îndată ce clopotele sunt bătute de o latură prin aceea ce sunt mântuite de crepare. — Cu deosebire recomand

clopotele gaurite

de mine inventate și mai de multe ori premiate, cari sunt provăzute în partea superioară — ca violina — cu găuri după figura S și pentru aceea au un ton mai intensiv, mai limpede, mai plăcut și cu vibrarea mai voluminoasă, decât cele de sistem vechiu, așa, că un clopot patent de 327 kg. este egal în tonul unui clopot de 461 kg. făcut după sistemul vechiu. Mai departe se recomandă spre facerea scaunelor de fer bătut, de sine stătătoare, — spre preadjustarea clopotelor vechi cu ajustare de fer bătut — ca și spre turnarea de teace de metal.

Prețcuranturi ilustrate se trimite la cerere gratuit și franco.